

K ö p e c z i J á n o s

"Johannes Kopeczi Ungaro-Transylvanus" leydai egyetemi hallgató 1668 július 16-án tartott vitatkozását három professzorán kívül apjának: Ajtai János középajtai papnak s Miklósvár és Bardóc fiuszék esperesének ajánlotta.¹⁾ Ez az Ajtai János csak későbbben tért haza szülőfalujába, mert hiszen 1648-ban is még Köpecen volt egyházi szolgálatban.²⁾ János nevű fia is tehát itt jött a napvilágra. Születésének éve, mind a groningai, mind pedig a leydai egyetem anyakönyve szerint 1639. volt.

Köpeczi János hazai iskoláit bizonyosan Gyulafehérváron végezte, illetőleg Apáczaiknak 1656. esztendőben Kolozsvárra történt rendelkezésekor vele együtt ő is ide jött át; tehát a klasszisokat elvégezve, ekkor már studiosus volt. Bethlen Miklós önéletírásában őróla is megemlékezik, mondván, hogy 1658-59-ben tanulótársa volt.³⁾ Kétségtelenül igyekvő, derék ifju lévén, Apáczaik ezért az 1658. év júliusától kezdődőleg "syntaxeos praeceptor"-nak rendelte.⁴⁾ Bizonyosnak mondható, hogy Apáczaik volt az út, amely őt Descarteshoz⁵⁾ is elvezette.

Apáczaik halála után egynehány évet még a kolozsvári kollégiumban töltött, s innen bujdosott ki azután külsőországokbeli egyetemekre. Előbb Franekerában, azután 1665 január 23-án 25 éves korában mint "Johannes Köpeczi Trans(ilvanus)" Kabai Gerhard és

1) RMK. III. 2433.

2) MKvSzle. 1930: 14.

3) Bethlen Miklós önéletleirása. Pest, 1858. I. 249.

4) Apáczaik Album. /Az egyházkerület őrizetében./ - Fekete Mihály: A kolozsvári ev. ref. főtanoda története. Kolozsvár, 1876. 31.

5) Turóczi-Trostler József: Magyar Irodalom. Világirodalom. I., Bp. 1961, 180, 186. - M. Zemplén Jolán: A magyarországi fizika története 1711-ig. Bp. 1961. 220.

Dadai János tanuló társaisal együtt iratkozott be a groningai egyetem teológiai karára.⁶⁾ Itt azonban csupán egy fél évig hallgatta az előadásokat, mert itteni diáktársai közül ugyanennek az eszterdőknek augusztus 11. napján Leydában Szent-Györgyi Mihály a teológiai karra, továbbá Pataki István és Köpeczi János a filozófiai, meg a teológiai karra jelentkezett felvételre.⁷⁾

Leydai tanulmányainak eredményéről csak két ízben tartott beszámolójából van tudomásunk. Az egyik vitatkozását 1666 június 22. és 23-án De Raey János orvosdoktor és filozófiai-professzor irányítása mellett tartotta "De Cometis" tartalommal.⁸⁾ M. Zemplén Jolán ismertette e 18 levélnyi terjedelmű munkácskát, leginkább azt hangoztatja, hogy "lényegében (a) fizikai rész végén levont következtetések (a legdöntőbbek), amelyekben nemcsak azt szögezi le, hogy az üstökösök éppúgy nem csodák, mint a nap- vagy a holdfogyatkozások, hanem az egész fizika szempontjából fontos végkövetkeztetéshez is eljut: Anyag és mozgás teljesen elegendők minden természeti jelenség megmagyarázására, semmi szükség a különféle forma szubsztancialisokra. ... Köpeczi itt az egész kartéziánus fizika legpozitívabb, leginkább előremutató alapelvét ragadta meg és fogalmazta meg egészen világosan. Azt az elvet, amely nem avult el a kartéziánus törvényekkel, vagy fénytalanának egyes tételeivel és ezért Köpeczi disszertációját a magyarországi fizikai irodalom egyik jelentős alkotásának tekinthetjük."⁹⁾

Közel két esztendei leydai tanulás után Coccejus Jánosnak, az egyetem rektorának elnöklése alatt, 1668 július 16-án megtartotta orvosdoktori vizsgáját: "Disputatio Medica Inauguralis, Continens Positiones varias per universam Medicinam."¹⁰⁾

Köpeczi 1670-ben hazájába visszatérve, a sárospataki kollégium professzorává lett. Magyary-Kossá megállapítása szerint régi protestáns orvosaink igen gyakran vállaltak tanári állást s e mellett az orvosi gyakorlatot sem hanyagolták el. "Könnyű elkép-

---

6) Miklós Ödön: A groningeni egyetemen tanult magyarok névsora. /Dunántúli Protestáns Lap. 1917: 202./

7) Archiv N. F. XVI. 214.

8) RMK. III. 2342.

9) M. Zemplén. 229-230.

10) RMK. III. 2433.

zelni, hogy a protestáns iskolák neveltjeire minden tekintetben milyen előnyös lehetett az, hogy olyan emberek kezére voltak bízva, kiknek nemcsak filozófiai, nyelvészeti, hanem orvosi és általános természettudományi képzettségük is volt s hozzá még egytől egyig világot látott, német, angol, francia, holland egyetemeken, kiképzett emberek voltak."¹¹⁾

Köpeczinek azonban Báthori Zsófia, Sárospatak urnőjének türelmetlen vallási magatartása következtében tanártársaival és diákjaikkal együtt el kellett hagynia e jeles iskolát, sőt a tanári pályától is megvált. 1673 május 13-tól kezdődőleg Apafi fejedelem tisztességes járandósággal javadalmazott udvari orvosává tette meg s mint ilyenek nagy elfoglaltsága lehetett, mert a fejedelmi családban egyre-másra sok betegség jelentkezett.

Részletes jegyzék maradt fenn arról, hogy a fejedelemasszony "házipatikaszeréi"-t revidálva, jegyzékbe szedte.¹²⁾ További sorsát nem ismerem, csak annyi bizonyos, amit Bethlen Miklós megőrizett róla, hogy "derék medicinae doctor, Apafi fejedelem udvari medicusa."¹³⁾

---

11) Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. III. Bp. 1931. 1449.sz.

12) I.h. III. 1511. sz.

13) Bethlen Miklós. I. 249.